



**REPUBLIKA HRVATSKA  
DRŽAVNO IZBORNO POVJERENSTVO  
REPUBLIKE HRVATSKE**

**KLASA: 013-03/16-01/130  
URBROJ: 507/11-16-2**

**Zagreb, 15. studenog 2016.**

**ANALIZA PROVEDBE IZBORA ZA ZASTUPNIKE U  
HRVATSKI SABOR 2016.**

## **1. UVOD**

Odlukom Predsjednice Republike Hrvatske od 16. srpnja 2016., Klasa: 013-03/16-0201; Klasa: 71-06-01/1-16, raspisani su prijevremeni izbori za zastupnike u Hrvatski sabor (dalje: izbori za zastupnike u Hrvatski sabor). Odluka Predsjednice Republike Hrvatske o raspisivanju izbora za zastupnike u Hrvatski sabor stupila je na snagu 30. srpnja 2016., a objavljena je u „Narodnim novinama“ broj 70/2016.

Izbori su na biračkim mjestima u Republici Hrvatskoj održani 11. rujna 2016., a na biračkim mjestima u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Republike Hrvatske u inozemstvu 10. i 11. rujna 2016.

## **2. OBVEZATNE UPUTE I OBRASCI**

### **2.1. Priprema obvezatnih uputa i obrazaca**

Državno izborno povjerenstvo Republike Hrvatske (dalje: Državno izborno povjerenstvo) započelo je pripremu obvezatnih uputa i obrazaca za provedbu izbora za zastupnike u Hrvatski sabor u lipnju 2016.

U trenutku početka pripreme obvezatnih uputa i obrazaca još nije bio poznat točan datum održavanja izbora, kao niti datum donošenja odnosno stupanja na snagu odluke o raspisivanju izbora.

S obzirom da je prošlo svega nekoliko mjeseci od izbora zastupnika u Hrvatski sabor koji su održani u studenom 2015., te da se zakonski propisi vezani uz izbore od tada nisu mijenjali, intencija je bila, koliko je to moguće, zadržati sadržaj obvezatnih uputa i obrazaca koji su se primjenjivali na tim izborima, kako bi se izbornim sudionicima olakšalo sudjelovanje u izborima odnosno kako bi se izbornim tijelima olakšala provedba izbora.

Naime, s obzirom na izmjene i dopune Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor<sup>1</sup> koje su stupile na snagu još početkom 2015., i kojima je uveden preferencijalni način glasovanja, ali i Zakona o registru birača<sup>2</sup>, kojim je propisan jedinstveni izvadak iz popisa birača za sve birače biračkog mjesta, na izborima održanim u studenom 2015. prvi put su primijenjeni zapisnici o radu biračkih odbora koji su se u znatnoj mjeri razlikovali od zapisnika o radu biračkih odbora sa ranije provedenih izbora za zastupnike u Hrvatski sabor. Na redovnim biračkim mjestima, birački odbor morao je ispuniti 7, a na pojedinim posebnim biračkim mjestima čak i 70 opsežnih zapisnika o radu biračkog odbora.

### **2.2. Donošenje obvezatnih uputa i obrazaca**

Državno izborno povjerenstvo je donijelo ukupno devet obvezatnih uputa, kao i na posljednjim izborima te vrste, i to:

- Obvezatne upute broj Z I - Redoslijed izbornih radnji i tijek rokova;
- Obvezatne upute broj Z II - Obrasci za postupak kandidiranja (OZ-1 do OZ-17);
- Obvezatne upute broj Z III - Postupak kandidiranja;
- Obvezatne upute broj Z IV - Obrasci za postupak izbora (OZ-18 do OZ-36);

---

<sup>1</sup> Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor, Narodne novine, broj 66/15-proč. tekst i 104/15-Odluka i Rješenje Ustavnog suda Republike Hrvatske, broj U-I-1397/2015 od 24. rujna 2015.

<sup>2</sup> Zakon o registru birača, Narodne novine, broj 144/12 i 105/15.

- Obvezatne upute broj Z V - O pravima i dužnostima promatrača političkih stranaka, promatrača birača, promatrača nevladinih udruga i stranih promatrača;
- Obvezatne upute broj Z VI - O glasovanju osoba na službi u oružanim snagama Republike Hrvatske, birača-članova posada pomorskih i riječnih brodova pod hrvatskom zastavom te na plutajućim objektima u unutrašnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Republike Hrvatske, birača smještenih u ustanovama socijalne skrbi i birača lišenih slobode;
- Obvezatne upute broj Z VII - O načinu glasovanja birača s tjelesnom manom, slijepih i slabovidnih birača, nepismenih birača te birača koji nisu u mogućnosti pristupiti na biračko mjesto;
- Obvezatne upute broj Z VIII - O načinu uređenja biračkog mjesta;
- Obvezatne upute broj Z IX - Obrasci za postupak izbora (OZ-37 DO OZ-79).

Vrijeme donošenja pojedinih obvezatnih uputa bilo je uvjetovano pojedinim izbornim fazama.

Obvezatne upute broj Z I do Z V, kao i vezanih obrazaca, usvojene su na sjednici Državnog izbornog povjerenstva 28. srpnja 2016., dok su navedene obvezatne upute stupile na snagu 30. srpnja 2016., kada su i objavljene u „Narodnim novinama“ broj 70/2016., zajedno sa odlukom o raspisivanju izbora za zastupnike u Hrvatski sabor.

Obvezatne upute broj Z VI do Z VIII donesene su 3. kolovoza 2016. te su stupile na snagu 6. kolovoza 2016., kada su objavljene u „Narodnim novinama“ broj 72/2016.

Obvezatne upute broj IX donesene su 10. kolovoza 2016. te su stupile na snagu 12. kolovoza 2016., kada su objavljene u „Narodnim novinama“ broj 74/2016.

Obvezatne upute se po naslovu i sadržaju nisu u bitnome razlikovale od onih koje su se primjenjivale na izborima 2015., uz svega nekoliko iznimaka, koje su prikazane u sljedećoj tablici.

OZNAKA OBVEZATNIH UPUTA	IZMJENE U ODNOSU NA OBVEZATNE UPUTE IZ 2015.
Obvezatne upute Z I	Pod točkom 4. Obvezatnih uputa Z I pojašnjeno je da će se, po prihvaćanju pravovaljanih kandidacijskih lista i kandidatura, sve pravovaljano predložene kandidacijske liste u I.-XI. izbornoj jedinici te pravovaljano predložene kandidature u XII. izbornoj jedinici (koje sadrže osobne podatke svih kandidata), kao i zbirne liste svih pravovaljano predloženih kandidacijskih lista u I.-XI. izbornoj jedinici i zbirne liste kandidata u XII. izbornoj jedinici objaviti na internetskoj stranici Državnog izbornog povjerenstva <a href="http://www.izbori.hr">www.izbori.hr</a> , dok će se u svim dnevnim novinama u Republici Hrvatskoj i na Hrvatskoj radioteleviziji objaviti samo zbirne liste svih pravovaljano predloženih kandidacijskih lista u I.-XI. izbornoj jedinici i zbirne liste kandidata u XII. izbornoj jedinici.
Obvezatne upute Z III	Pod točkom 1., u dijelu koji se odnosi na kandidiranje u XII. izbornoj jedinici, istaknuto je da kandidaturu mogu zajednički predložiti političke stranke i udruge nacionalnih manjina.
Obvezatne upute Z IV	Za razliku od istovrsnih obvezatnih uputa iz 2015., u ovima su sadržani i obrasci glasačkih listića te je stoga dopunjen i naziv obvezatnih uputa.
Obvezatne upute Z V	<p>U Obvezatnim uputama Z V, koje se odnose na promatrače, istaknuto je da će Državno izborno povjerenstvo izdati posebnu tehničku uputu vezanu uz primjenu aplikacije za prijavu promatrača.</p> <p>Nadalje, strani promatrači definirani su kao promatrači međunarodnih organizacija koje djeluju u Republici Hrvatskoj, promatrači diplomatsko-konzularnih predstavništava u Republici Hrvatskoj, međunarodnih udruženja izbornih tijela te promatrači izbornih tijela iz drugih država.</p>
Obvezatne upute Z VI	Iz Obvezatnih uputa Z VI izdvojeni su dijelovi koji se odnose na glasovanje birača koji se na dan izbora nalaze u mirovnim operacijama i misijama, s obzirom da, u skladu s dosadašnjom izbornom praksom, na glasovanje ovih birača primjenjuje princip koji se primjenjuje i na glasovanje birača koji se na dan izbora nalaze u inozemstvu.
Obvezatne upute Z IX	<p>Za razliku od istovrsnih obvezatnih uputa iz 2015., u ovima više nisu sadržani obrasci glasačkih listića te je stoga izmijenjen i naziv obvezatnih uputa.</p> <p>Nadalje, propisani su obrasci za slučajeve kada birači pripadnici nacionalnih manjina, koji nemaju prebivalište u Republici Hrvatskoj, glasuju za kandidate pripadnike nacionalnih manjina u XII. izbornoj jedinici na biračkim mjestima u Republici Hrvatskoj.</p>

### **3. ZAPRIMANJE PRIJEDLOGA LISTA I KANDIDATURA**

Obvezatnom uputom broj Z I Redosljed izbornih radnji i tijekom rokova propisano je, između ostalog, da prijedlozi lista i kandidatura na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor moraju prispjeti Državnom izbornom povjerenstvu u vremenu od 31. srpnja 2016. od 00:00 sati do 13. kolovoza 2016. do 24:00 sata.

Prijedlozi lista i kandidatura zaprimani su od 31. srpnja 2016. do 8. kolovoza 2016. u prostorijama Državnog izbornog povjerenstva, u Zagrebu, u Visokoj 15, dok su od 9. do 13. kolovoza 2016. prijedlozi lista i kandidatura zaprimani u prostorijama Hrvatskog sabora, u Zagrebu, Trg sv. Marka 6. Prijedlozi lista i kandidatura su od 31. srpnja 2016. do 8. kolovoza 2016. zaprimani od 9,00 do 16,00 sati, dok su 9., 10., 11. i 12. kolovoza 2016. zaprimani od 8,30 do 20,00 sati, a 13. kolovoza 2016. od 8,30 do 24,00 sati.

Državno izorno povjerenstvo je, s ciljem uklanjanja uočenih nedostataka u zaprimanju prijedloga lista i kandidatura na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor 2015., donijelo Hodogram o zaprimanju prijedloga lista/kandidatura na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor kojim je propisano vrijeme i mjesto zaprimanja prijedloga lista i kandidatura; osobe i timovi koji sudjeluju u procesu zaprimanja prijedloga lista i kandidatura; materijali koje je potrebno pripremiti za zaprimanje prijedloga lista i kandidatura; postupanje prilikom predaje lista i kandidatura i postupak skeniranja prijedloga lista i kandidatura.

U postupku zaprimanja prijedloga lista i kandidatura sudjelovale su potpredsjednice i članovi Državnog izbornog povjerenstva, te službenice Stručne službe Državnog izbornog povjerenstva koje su bile podijeljene u dva tima – jedan tim za zaprimanje lista i kandidatura i drugi tim koji je bio zadužen za poslove skeniranja zaprimljenih prijedloga lista i kandidatura. Timovima su rukovodile službenice - koordinatorice timova.

Poboljšana organizacija zaprimanja prijedloga lista i kandidatura u odnosu na izbore za zastupnike u Hrvatski sabor 2015., doprinijela je unapređenju samog postupka zaprimanja, smanjenju gužve prilikom zaprimanja lista i kandidatura, smanjenom broju prekovremenih sati službenica Državnog izbornog povjerenstva, pa samim time i do smanjenja ukupnih troškova provedbe izbora za zastupnike u Hrvatski sabor.

Za provedbu postupka zaprimanja prijedloga lista i kandidatura, pripremljen je i popis dokumentacije koju je podnositelj prijedloga liste i kandidature dužan priložiti uz prijedlog i koji je omogućavao brzu kontrolu svih uz prijedlog priloženih priloga.

Potvrda o preuzimanju prijedloga lista i kandidatura se po prvi puta printala neposredno iz elektroničkog sustava. Za potrebe ispunjavanja potvrda o preuzimanju prijedloga lista i kandidatura, pripremljeni su pomoćni obrasci u koje su djelatnice stručne službe Državnog izbornog povjerenstva unosile podatke koji nisu sadržani u elektroničkom sustavu (primjerice, ime i prezime ovlaštene osobe, kontakt podaci ovlaštene osobe i sl.).

Po prvi puta se zaprimljeni prijedlozi lista i kandidatura nisu kopirali, već su se skenirali i skenirani primjerci su se elektroničkom poštom dostavljali u pisarnicu Državnog izbornog povjerenstva gdje su se automatski urudžbirali u predmete zaprimljenih prijedloga lista i kandidatura. Skeniranje prijedloga lista i kandidatura se održavalo u prostoriji koja je bila odvojena od prostorija u kojima su se prijedlozi lista i kandidatura zaprimali, a takav način rada ubrzao je proces zaprimanja prijedloga lista i kandidatura jer su poslove zaprimanja i poslove skeniranja radile različite osobe (različiti timovi).

Državno izorno povjerenstvo je donijelo i Hodogram o postupku kontrole točnosti podataka unesenih u nacrt odluke o utvrđivanju pravovaljanog prijedloga lista i kandidatura (kolacioniranju).

U postupku kontrole točnosti podataka unesenih u nacrtu odluke o utvrđivanju pravovaljanog prijedloga lista i kandidatura sudjelovala je jedna od potpredsjednica Državnog izbornog povjerenstva sa stručnim timom kojim je rukovodila službenica Državnog izbornog povjerenstva, a u kojem su sudjelovale sudske savjetnice Vrhovnog suda Republike Hrvatske.

Problemi koji su se javljali u postupku zaprimanja lista i kandidatura su sljedeći:

1. Pogrešno navođene titule kandidata, odnosno nemogućnost provjere točnosti upisane titule. Na ovim izborima imali smo veliki broj zahtjeva za dopunom ili izmjenom navedenih titula, zaprimljenih nakon predaje lista odnosno kandidatura i problem navođenja neistinitih titula. Potrebno je urediti način navođenja titula uz imena kandidata i to koje se titule mogu navesti i u kojem roku.
2. Neusklađenost podataka o adresi na osobnoj iskaznici / prijedlogu liste odnosno kandidature sa podacima iz službenih registara. Razmisliti o pojednostavljenju sadržaja obrasca za prijedlog liste odnosno kandidature, na način da se izostavi podatak o adresi kandidata, koja nije bitan podatak za provedbu ove vrste izbora, jer je prilikom provjere kandidatura na ovim izborima, najviše je vremena potrošeno upravo na ispravljanje podatka o adresi. Ostaviti možda samo podatak o mjestu, bez navođenja ulice.
3. Neusklađenost osobnih i drugih podataka u prijedlogu liste odnosno kandidature i očitovanju o prihvatanju kandidature.
4. Pojedini predlagatelji nisu uz prijedlog dostavili potvrdu općinskog suda odnosno uvjerenje Ministarstva pravosuđa što je iziskivalo provjeru podataka putem Ministarstva pravosuđa i odugovlačenje samog postupka zaprimanja prijedloga liste odnosno kandidature.
5. Postavljanje pitanja da li je osoba koja je istaknuta kao kandidat potpisala očitovanje o prihvatanju kandidature ili je očitovanje umjesto te osobe (neovlašteno) potpisala druga osoba.
6. Ispunjavanje pomoćnog obrasca potvrde za preuzimanje prijedloga liste odnosno kandidature iziskivalo je određeno vrijeme, a što se u određenim slučajevima pokazalo predugim. Potvrdu često potpisuje osoba, koja nije ovlaštena za zastupanje predlagatelja liste odnosno kandidature. Pored navedenog, kako se potvrda o preuzimanju prijedloga lista i kandidatura printala iz elektroničkog sustava za svaku izbornu jedinicu posebno, predlagatelj koji je predlagao liste u svim izbornim jedinicama morao je potpisati 11 potvrda, a isti broj potvrda morala je potpisati i ovlaštena osoba Državnog izbornog povjerenstva.<sup>3</sup>

---

<sup>3</sup> Napominje se da su potvrde koncipirane na ovaj način (jedna potvrda za jednu izbornu jedinicu) jer je to omogućavalo da se iz elektroničkog sustava kreiraju različite baze podataka o izbornim sudionicima koje su kasnije olakšavale rad svih odjela Državnog izbornog povjerenstva.

### 3.1. Važnije preporuke za poboljšanje sustava

1. Propisati dodatne obrasce ili dopuniti postojeće obrasce vezane uz kandidaturu s podacima izbornih sudionika koji su potrebni za vođenje izbornog postupka, a koji su se do sada navodili u potvrdi o zaprimanju prijedloga liste i kandidature (kontakt podaci, adresa elektroničke pošte za dostavu obavijesti, prigovora i sl., podaci o posebnom računu).
2. Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor ili obvezatnom uputom propisati obvezu ovjere očitovanja o prihvatanju kandidature pred općinskim sudom (kao što je propisano Zakonom o izboru predsjednika Republike Hrvatske<sup>4</sup>), odnosno pred izbornim povjerenstvom izborne jedinice ili javnim bilježnikom (po uzoru na Zakon o lokalnim izborima<sup>5</sup>).
3. Uskladiti obrasce za kandidaturu sa Zakonom propisanim sadržajem glasačkog listića uz dodatak OIB-a kao nužnog sredstva identifikacije kandidata, odnosno Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor proširiti sadržaj glasačkog listića.

---

<sup>4</sup> Zakon o izboru predsjednika Republike Hrvatske, Narodne novine, broj 22/92, 42/92, 71/97, 69/04, 99/04, 44/06, 24/11, 128/14.

<sup>5</sup> Zakon o lokalnim izborima, Narodne novine, broj 144/12.

#### 4. OBJAVA ZBIRNIH LISTA

Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor propisano je da će Državno izborno povjerenstvo u roku od 48 sati od isteka roka iz članka 22. stavka 1. navedenog Zakona, prihvatiti i u svim dnevnim novinama u Republici Hrvatskoj i na Hrvatskoj radioteleviziji objaviti sve pravovaljano predložene liste te imena i prezimena kandidata za svaku izbornu jedinicu, da će Državno izborno povjerenstvo objaviti za svaku izbornu jedinicu zbirnu listu svih pravovaljanih predloženih lista te da zbirna lista sadrži naziv svake liste izborne jedinice. Iz navedene odredbe proizlazi da je Državno izborno povjerenstvo u svim dnevnim novinama u Republici Hrvatskoj i na Hrvatskoj radioteleviziji dužno objaviti sve pravovaljano prihvaćene kandidacijske liste (i candidature), kao i zbirne liste, a što je i učinilo u provedbi izbora za zastupnike u Hrvatski sabor 2015., kada je trošak te objave bio 3.872.359,00 kuna.

Zakonom o izboru članova u Europski parlament iz Republike Hrvatske<sup>6</sup> propisano je da će Državno izborno povjerenstvo u roku od 48 sati od isteka vremena za predaju lista za izbor članova u Europski parlament, prihvatiti i u svim dnevnim novinama u Republici Hrvatskoj i na Hrvatskoj radioteleviziji objaviti zbirnu listu svih pravovaljano predloženih lista te imena i prezimena kandidata, te da zbirna lista sadrži redni broj i naziv svake liste te imena i prezimena kandidata na listi. Iz navedene odredbe proizlazi da je Državno izborno povjerenstvo u svim dnevnim novinama u Republici Hrvatskoj i na Hrvatskoj radioteleviziji dužno objaviti zbirnu listu, a što je i učinilo u provedbi izbora za članove u Europski parlament iz Republike Hrvatske 2014.

Smisao objave pravovaljano predloženih lista (kandidatura) je upoznati javnost sa imenima i prezimenima kandidata na prihvaćenim listama. U situaciji kada izborni sustav karakterizira preferencijalni način glasovanja, pa zbirna lista sadrži ne samo podatke o listi, već i podatke o imenima i prezimenima kandidata na svakoj listi, objavom (i samo) zbirne liste ispunjen je zahtjev javnosti za upoznavanjem sa svim kandidatima na prihvaćenim listama.

U tom smislu je u provedbi izbora za zastupnike u Hrvatski sabor, na jednoj od sjednica, Državno izborno povjerenstvo zauzelo shvaćanje da će u svim dnevnim novinama i na Hrvatskoj radioteleviziji objaviti „samo“ zbirne liste svih pravovaljano prihvaćenih lista i kandidatura, dok će se i pojedine kandidacijske liste odnosno candidature objaviti na internetskim stranicama Državnog izbornog povjerenstva. Trošak ovakve objave bio je 1.842.401,32 kuna.

Dakle, objava (samo) zbirnih lista u provedbi izbora za zastupnike u Hrvatski sabor 2016., dovela je do uštede od 2.030.257,88 kuna u odnosu na objavu u provedbi izbora za zastupnike u Hrvatski sabor 2015.

Pored navedenog, smisao objave pravovaljano prihvaćenih lista (kandidatura) je da se javnost upozna sa pravovaljano predloženim listama (kandidaturama) odmah po njihovom prihvaćanju od strane Državnog izbornog povjerenstva. Takva se objava može postići objavom na internetskim stranicama Državnog izbornog povjerenstva i na Hrvatskoj radioteleviziji, ali ne i u dnevnom tisku jer je za tehničku pripremu objave pravovaljano prihvaćenih lista odnosno kandidatura potrebno određeno vrijeme koje se ponekad mjeri i u danima. Objava pravovaljano prihvaćenih lista (kandidatura) nekoliko dana nakon što su te liste odnosno candidature prihvaćene od strane Državnog izbornog povjerenstva i samim time

---

<sup>6</sup> Zakon o izboru članova u Europski parlament iz Republike Hrvatske, Narodne novine, broj 92/10, 23/13 i 143/13.



nakon što proteknu rokovi za ulaganje prigovora na tako objavljene liste odnosno kandidature gubi smisao koji bi objava trebala imati.

#### **4.1. Važnije preporuke za poboljšanje sustava**

1. Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor propisati obvezu objave (samo) zbirnih lista, tj. odredbu kojom je propisana objava sadržajno uskladiti sa istovrsnom odredbom u Zakonu o izboru članova u Europski parlament iz Republike Hrvatske. Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabora propisati objavu na način da je objava obavezna na internetskim stranicama Državnog izbornog povjerenstva, u "Narodnim novinama" i na Hrvatskoj radioteleviziji, a ne i u dnevnom tisku.

## 5. IZBORNA PROMIDŽBA I IZBORNA ŠUTNJA

### 5.1. Izborna promidžba

Na osnovi članka 28. Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor, izborna promidžba na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor počela je 16. kolovoza 2016., nakon objave pravovaljanih kandidacijskih lista u I. do XI. izbornoj jedinici i pravovaljanih kandidatura u XII. izbornoj jedinici.

Važeći Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor ne sadrži definiciju izborne promidžbe, pa se izbornom promidžbom, analognom primjenom Zakona o lokalnim izborima, smatra skup radnji koje poduzimaju izborni sudionici u svrhu javnog predstavljanja i obrazlaganja svojih izbornih programa biračima. Činjenica da isti izborni instituti nisu na jednak način propisani različitim izbornim zakonima ukazuje na njihovu neujednačenost.

Člankom 103. Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor propisano je da Etičko povjerenstvo, kao nadstranačko tijelo općepriзнatoga javnog ugleda, ocjenjuje s etičkog aspekta ponašanje sudionika izbora tijekom izborne promidžbe i samog postupka izbora.

Ustavni sud Republike Hrvatske donio je odluku o imenovanju Etičkog povjerenstva 9. kolovoza 2016.

Državno izborno povjerenstvo je zaprimljene upite, vezane uz postupanje izbornih sudionika u izbornoj promidžbi, prosljeđivalo na daljnje postupanje Etičkom povjerenstvu kao nadležnom tijelu.

Vezano uz izbore za zastupnike u Hrvatski sabor, Etičko povjerenstvo je izdalo ukupno 37 odgovora na upite te 4 priopćenja, što je nešto više u odnosu na broj istih, koji su doneseni na izborima održanim u studenom 2015.

Svi odgovori na upite i sva priopćenja Etičkog povjerenstva su, odmah po donošenju, objavljena na web stranici Državnog izbornog povjerenstva [www.izbori.hr](http://www.izbori.hr).

Ostali upiti, koje je Državno izborno povjerenstvo zaprimilo, vezano uz izbornu promidžbu, a koji nisu bili u nadležnosti Etičkog povjerenstva, odnosili su se na sljedeće:

#### *1. Dozvoljenost promidžbe izbornih sudionika prije početka izborne promidžbe*

U odgovorima na spomenute upite je istaknuto da ne postoji zakonska zapreka da političke stranke i ostale politički aktivne osobe prije službenog početka izborne promidžbe obavljaju svoje redovite aktivnosti ili aktivnosti, koje bi po svom sadržaju upućivale na sudjelovanje na izborima odnosno izbornu promidžbu, kao primjerice oglašavanje putem tiska ili plakata te da se takve aktivnosti, koje se poduzimaju u vremenu koje prethodi objavi zbirnih lista, odnosno početku izborne promidžbe ne smatraju izbornom promidžbom u smislu odredbi Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor, već predstavljaju političku aktivnost izbornih sudionika. Ovo stoga što oni i nisu izborni sudionici sve dok njihove kandidature ne budu prihvaćene.

## *2. Postupci aktualnih dužnosnika u vrijeme izborne promidžbe*

U odgovorima na spomenute upite je istaknuto da ne postoji zakonska zapreka da izborni sudionici, koji su ujedno i državni ili lokalni dužnosnici, u vrijeme izborne promidžbe obavljaju svoje redovite aktivnosti. Oni smiju i trebaju obavljati svoju dužnost i u vremenu provedbe izbora, ali takve aktivnosti ne smiju provoditi na način koji bi predstavljao njihovu promidžbu kao kandidata na raspisanim izborima, odnosno promidžbu političkih stranaka koje ih predlažu kao kandidata.

## *3. Obveze medija u vrijeme izborne promidžbe*

Državno izborno povjerenstvo zaprimilo je nekoliko upita, što od birača što od samih medija, o propisima koji se odnose na medije u vrijeme izborne promidžbe.

Osnovni propisi, koji uređuju način rada, prava i obveze medija, su Zakon o medijima<sup>7</sup> i Zakon o elektroničkim medijima<sup>8</sup>.

Sukladno članku 2. stavku 1. Zakona o medijima, mediji su novine i drugi tisak, radijski i televizijski programi, programi novinskih agencija, elektroničke publikacije, teletekst i ostali oblici dnevnog ili periodičnog objavljivanja urednički oblikovanih programskih sadržaja prijenosom zapisa, glasa, zvuka ili slike. Sukladno članku 2. stavku 1. Zakona o elektroničkim medijima elektronički mediji su audiovizualni programi, radijski programi i elektroničke publikacije.

Spomenuti zakoni ne propisuju izričito obveze medija za vrijeme izborne promidžbe. Jedino je odredbom članka 30. stavak 3. Zakona o elektroničkim medijima propisana zabrana plaćenog oglašavanja političkih stranaka, koalicija i nezavisnih zastupnika predstavničkih tijela, osim za vrijeme izborne promidžbe, no važno je napomenuti da se citirana odredba odnosi isključivo na medijske usluge televizije i radija.

Nakon početka izborne promidžbe, primjenjuju se odredbe Pravila o postupanju elektroničkih medija s nacionalnom koncesijom u Republici Hrvatskoj tijekom izborne promidžbe koja donosi Hrvatski sabor<sup>9</sup> (dalje: Pravila). Navedene odredbe odnose se isključivo na elektroničke medije s nacionalnom koncesijom, ali ne i na ostale vrste medija.

Spomenutim Pravilima propisani su oblici i vrijeme praćenja izborne promidžbe političkih stranaka, oblik, trajanje i druga pitanja vezana za oglašavanje, način predstavljanja programa političkih stranaka, kandidata na stranačkim i na neovisnim listama, kandidata za zastupnike pripadnika nacionalnih manjina, stranačkih dužnosnika te pravila za emisije s izbornim sučeljavanjima.

U točki 3. Pravila propisano je da su nakladnici medija, koji prate izbornu promidžbu, dužni internim pravilima urediti mjesto, vrijeme snimanja, vrijeme koje će osigurati za predstavljanje programa, vrijeme i način na koji će prikazivati programe, pravila za sučeljavanje u izborima i objavljivanja političkih programa sudionika u izborima, te da navedena interna pravila moraju biti javno objavljena u roku od sedam dana od dana raspisivanja izbora.

---

<sup>7</sup> Zakon o medijima, Narodne novine broj 59/04, 84/11 i 81/13.

<sup>8</sup> Zakon o elektroničkim medijima, Narodne novine broj 153/09, 84/11, 94/13 i 136/13.

<sup>9</sup> Pravila o postupanju elektroničkih medija s nacionalnom koncesijom u Republici Hrvatskoj tijekom izborne promidžbe, Narodne novine, broj 118/14.

Slijedom navedenog, Hrvatska radiotelevizija je obvezna pratiti izbornu promidžbu, dok drugi elektronički mediji s nacionalnom koncesijom mogu samostalno odlučiti žele li pratiti izbornu promidžbu i na koji način.

Pritom su dužni poštivati odredbe Pravila te donijeti svoja interna pravila o načinu praćenja izborne promidžbe.

Primjedbe izbornih sudionika na ovim, ali i na prethodnim izborima 2015., ukazale su na slijedeće nedostatke postojećih propisa, vezanih uz medije i izbornu promidžbu:

- *nedorečenost postojećih odredbi*

Naime, nakladnici elektroničkih medija s nacionalnom koncesijom ovlašteni su, bez nekih posebnih ograničenja propisati svoja interna pravila, koja su u pravilu preopćenita te ne propisuju jasan okvir o načinu praćenja izborne promidžbe.

Kao primjer mogu se istaknuti Programska pravila NOVA TV za praćenje izborne promidžbe na ovim izborima, koja nisu sadržavala jasne odredbe o načinu organiziranja emisije sučeljavanja.

Programska pravila Hrvatske radiotelevizije su pak, u odnosu na izbore 2015., doručena, naročito u odredbama, koje se odnose na organiziranje emisije sučeljavanja. Tako je, za razliku od prethodnih izbora, propisan jasan kriterij za određivanje sudionika sučeljavanja. Sudionici sučeljavanja mogu biti izborni sudionici, koji u anketi koju provodi Hrvatska radiotelevizija, osvoje najmanje 4% glasova od ukupno 1000 ispitanika u barem jednoj izbornoj jedinici. Ipak, Hrvatska radiotelevizija organizirala je sučeljavanje predsjednika dviju najjačih političkih stranaka neposredno prije početka izborne promidžbe, dakle u vrijeme kada se još niti ne primjenjuju Pravila, što je izazvalo negodovanje ostalih izbornih sudionika, ali i birača.

- *nepostojanje odredbe za druge vrste medija*

Pravila se odnose isključivo na elektroničke medije s nacionalnom koncesijom. Ovlasti odnosno prava i dužnosti ostalih medija (tiskovina, elektroničkih publikacija) u vrijeme izborne promidžbe nisu propisane.

Državno izborno povjerenstvo je na ovim izborima, primjerice, zaprimilo primjedbu jednog izbornog sudionika o tome da u jednim dnevnim novinama njegov naziv nije uopće naveden prilikom predstavljanja liste koju je predložio. Očito je da navedeno nije u skladu s izbornim pravilima, ali Državno izborno povjerenstvo nije bilo ovlašteno naložiti ispravak navoda odnosno utjecati na uređivačku politiku novina.

- *nisu jasno definirane ovlasti nadležnih tijela u slučaju kršenja odredbi*

Iako je u točki 6. Pravila navedeno da u slučaju prigovora sudionika u izborima glede načina njihova predstavljanja, odnosno zastupljenosti ili učestalosti njihova pojavljivanja u emisijama nakladnika o zahtjevu podnositelja prigovora odlučuje Državno izborno povjerenstvo, nije jasno propisano na koji način se postupa u slučaju kršenja propisanih odredbi od strane medija.

Državno izborno povjerenstvo, u okviru svojih zakonskih ovlasti, ne može nalagati određene mjere odnosno sankcionirati medije u slučaju kršenja odredbi koje se odnose na izbornu promidžbu.

Stoga je u dosadašnjoj izbornoj praksi Državno izborno povjerenstvo u takvim slučajevima uputilo medijima dopis, navodeći svoju ocjenu odnosno preporuku, ili je primjedbu na postupanje medija proslijedilo na daljnje rješavanje Agenciji za elektroničke medije.

#### *4. Jednakost izbornih sudionika u medijima*

Izmjenama i dopunama Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor, koje su stupile na snagu u veljači 2015., izmijenjene su odredbe članka 29. i 30. Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor, koje se odnose na izbornu promidžbu te je načelo jednakosti izbornih sudionika u izbornoj promidžbi zamijenjeno načelom pravičnosti. Da su navedene izmjene u skladu s praksom Europskog suda za ljudska prava, potvrdio je Ustavni sud Republike Hrvatske u svojoj odluci U-I-1397/2015 od 24. rujna 2015.

U članku 29. Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor tako je propisano da su mediji, koji prate izbornu promidžbu, dužni u praćenju izborne promidžbe i predstavljanju izbornih aktivnosti kandidata u izborima jamčiti novinarsku neovisnost, profesionalnost i stručnost, dosljedno poštivanje novinarskoga kodeksa te posebno temeljnog načela slobode izražavanja koje je propisano odredbama Ustava Republike Hrvatske, Konvencije o zaštiti ljudskih prava i temeljnih sloboda i Povelje Europske unije o temeljnim pravima, vodeći se pri tome interesima javnosti.

Nadalje, na osnovi članka 30. Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor, a radi ostvarenja pravične zastupljenosti izbornih sudionika i pravične mogućnosti predstavljanja njihovih programa i vođenja izborne promidžbe, Hrvatski sabor je donio prethodno već spomenuta Pravila. Na osnovi ovih Pravila, mediji donose svoja interna pravila o praćenju izborne promidžbe u skladu s načelom pravičnosti.

S obzirom da je u gotovo svim izbornim postupcima u Republici Hrvatskoj do 2015. vrijedilo načelo jednakosti izbornih sudionika u medijima, Državno izborno povjerenstvo je pri provedbi izbora za zastupnika u Hrvatski sabor zaprimilo znatan broj primjedbi izbornih sudionika upravo na način njihove zastupljenosti na televiziji. Primjedbe su se odnosile na organiziranje emisija sučeljavanja te na sadržaj informativnih emisija.

Državno izborno povjerenstvo uputilo je izborne sudionike na prethodno opisano načelo pravičnosti i odredbe prethodno spomenutih propisa donesenih u skladu s tim načelom. Istaknuto je da Državno izborno povjerenstvo, kao tijelo nadležno za pripremu i provedbu izbora te nadzor financiranja izborne promidžbe, nije ovlašteno utjecati na uređivačku politiku medija s nacionalnom koncesijom, ako isti prate izbornu promidžbu u skladu s prethodno navedenim propisima.

#### *5. Korištenje osobnih podataka u izbornoj promidžbi*

Državno izborno povjerenstvo zaprimilo je više primjedbi birača o tome da izborni sudionici bez njihove prethodne suglasnosti koriste njihove osobne podatke za izbornu promidžbu, primjerice da im na kućnu adresu dostavljaju na njih osobno naslovljena pisma ili da im upućuju dopise na njihovu privatnu adresu elektroničke pošte.

Agencija za zaštitu osobnih podataka (dalje: AZOP) je, kao nadležno tijelo za nadzor nad zaštitom osobnih podataka, izdala i na svojoj web stranici objavila Preporuku za unapređenje zaštite osobnih podataka u političkom marketingu.

Državno izborno povjerenstvo je prethodno spomenute primjedbe birača prosljedilo na daljnje postupanje AZOP-u, ali do dana sastavljanja ove analize nije zaprimilo povratnu obavijest o poduzetim radnjama.

Putem birača, koji se prvotno obratio i Državnom izbornom povjerenstvu, Državno izborno povjerenstvo zaprimilo je na znanje odgovor AZOP-a na njegovu primjedbu, vezanu uz postupanje jednog izbornog sudionika, koji mu se obratio pismom naslovljenim na njegovu ime i kućnu adresu, a bez njegove prethodne privole. AZOP je u navedenom slučaju tom izbornom sudioniku uputio preporuku, u kojoj se među ostalim navodi da izborni sudionik ne može uputiti takvo pismo biraču samo na osnovi saznanja da je birač njegov simpatizer, već je dužan nedvojbeno utvrditi postojanje privole birača na takvu radnju. U suprotnom, slanje personaliziranih pisama u svrhu izborne promidžbe nije dozvoljeno.

#### *6. Nedozvoljene SMS poruke i pozivi*

Državno izborno povjerenstvo zaprimilo je više primjedbi birača o tome da su sa nepoznatih brojeva zaprimili pozive ili SMS poruke, kojima ih se poziva da glasuju za određenu političku opciju odnosno kojim ih se na neprimjeren način upućuje da ne glasuju za pojedinu političku opciju.

Kao i na izborima održanim u studenom 2015., Državno izborno povjerenstvo ostvarilo je dobru suradnju sa Hrvatskom regulatornom agencijom za mrežne djelatnosti (dalje: HAKOM), koja je izdala i na svojoj web stranici objavila priopćenje vezano uz slanje odnosno zaprimanje neželjenih SMS poruka ili poziva, koji se odnose na izbornu promidžbu.

U skladu s navedenim priopćenjem, Državno izborno povjerenstvo upućivalo je zaprimljene primjedbe na daljnje postupanje HAKOM-u.

Nakon održanih izbora, Državno izborno povjerenstvo zaprimilo je dopis HAKOM-a, u kojem se među ostalim navodi da je, prema broju zaprimljenih prijava, slanje neželjenih promidžbenih SMS poruka znatno smanjeno u odnosu na izbore održane u studenom 2015. Neregistrirane telefonske brojeve HAKOM je blokirao, dok će daljnju obradu provesti za one brojeve za koje postoji mogućnost otkrivanja pošiljatelja.

### **5.2. Izborna šutnja**

Zabrana izborne promidžbe (izborna šutnja), koja je Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor definirana kao zabrana objavljivanja procjene izbornih rezultata, objavljivanja prethodnih neslužbenih rezultata izbora, objavljivanja fotografija, izjava i intervjua nositelja lista, odnosno kandidata te navođenje njihovih izjava ili pisanih djela u medijima, trajala je od 10. rujna 2016. u 00:00 sati (odnosno u inozemstvu od 9. rujna 2016. u 00:00 sati) do 11. rujna 2016. u 19:00 sati.

Izbornu šutnju dužna su poštivati sva sredstva javnog priopćavanja.

Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor nije propisana sankcija u slučaju kršenja izborne šutnje, za razliku od Zakona o lokalnim izborima kojim je sankcija propisana, a što ukazuje na neujednačenost izbornih zakona i u tom dijelu.

Državno izborno povjerenstvo u slučaju prijava koje se odnose na kršenje izborne šutnje može reagirati jedino dopisima, preporukama, priopćenjima.

Državno izborno povjerenstvo izdalo je tako 7. rujna 2016. Priopćenje izbornim sudionicima i medijima o obvezi poštivanja izborne šutnje.

U odnosu na izbore održane u studenom 2015., Državno izborno povjerenstvo zaprimilo je manji broj prijava vezanih uz kršenje izborne šutnje. Većina ih se odnosila na zaprimanje neželjenih SMS poruka (koje su upućene na daljnje postupanje HAKOM-u), a manji broj njih na plakate i letke izbornih sudionika te na objave na društvenim mrežama.

### **5.3. Važnije preporuke za poboljšanje sustava**

1. Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor propisati definiciju izborne promidžbe, kao što je propisana Zakonom o lokalnim izborima.
2. Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor i Pravilima detaljnije propisati ovlasti odnosno postupanje medija u vrijeme izborne promidžbe.
3. Pravilima detaljnije propisati obvezan sadržaj internih programskih pravila nakladnika s nacionalnom koncesijom.
4. Propisati ovlasti Državnog izbornog povjerenstva i/ili Etičkog povjerenstva u slučaju kršenja odredbi Pravila odnosno internih programskih pravila od strane medija.
5. Nastaviti suradnju s HAKOM-om te poboljšati suradnju s AZOP-om i Agencijom za elektroničke medije, vezano uz postupanje izbornih sudionika odnosno medija u vrijeme izborne promidžbe.
6. Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor propisati odgovarajuće sankcije za kršenje izborne šutnje po uzoru na Zakon o lokalnim izborima ili ukinuti institut izborne šutnje.

## 6. IZBORNA POVJERENSTVA IZBORNIH JEDINICA, GRADSKA I OPĆINSKA IZBORNA POVJERENSTVA

U skladu sa Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor, izborna povjerenstva izbornih jedinica, gradska i općinska izborna povjerenstva imaju stalni i prošireni sastav. Stalni sastav čine predsjednik i dva člana te njihovi zamjenici te se isti imenuju iz reda sudaca i istaknutih pravnika. Prošireni sastav izbornog povjerenstva čine po dva predstavnika većinske političke stranke, odnosno koalicije i dva dogovorno predložena predstavnika oporbenih političkih stranaka u skladu sa stranačkim sastavom Hrvatskoga sabora i njihovi zamjenici.

Stalni sastav izbornih povjerenstava imenuje se u pravilu odmah po stupanju na snagu odluke o raspisivanju izbora, dok se prošireni sastavi određuju po prihvaćanju, utvrđivanju i objavi stranačkih lista te imaju sva prava i dužnosti stalnih članova izbornih povjerenstava.

Kako osnovu za određivanje predstavnika političkih stranaka u proširenim sastavima izbornih povjerenstava predstavlja stranački sastav Hrvatskog sabora (koji je poznat u trenutku stupanja na snagu odluke o raspisivanju izbora) i nije uvjetovan predlaganjem kandidacijskih lista/kandidata, odnosno sudjelovanjem na izborima, postojeće zakonsko rješenje po kojemu se prošireni sastavi imenuju tek po prihvaćanju, utvrđivanju i objavi stranačkih lista nije dobro, te je stoga potrebno razmotriti mogućnost imenovanja istih istovremeno sa stalnim sastavima ili u nekom primjerenom (kraćem) roku od dana stupanja na snagu odluke o raspisivanju izbora npr. u roku od 5 dana.

Izborna povjerenstva izbornih jedinica imenuje Državno izborna povjerenstvo, dok gradska i općinska izborna povjerenstva imenuju izborna povjerenstva izbornih jedinica.

Ukupan broj imenovanih izbornih povjerenstava i članova u istima, na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor prikazan je u tablici u nastavku.

NAZIV IZBORNOG TIJELA	UKUPNO IZBORNIH POVJERENSTAVA	STALNI SASTAV (6 članova)	PROŠIRENI SASTAV (8 članova)	UKUPAN BROJ ČLANOVA U IZBORNIM POVJERENSTVIMA (2+3)
	1	2	3	4
IZBORNA POVJERENSTVA IZBORNIH JEDINICA	11	66	82 <sup>10</sup>	148
GRADSKA IZBORNA POVJERENSTVA + GRAD ZAGREB	128	768	1022 <sup>11</sup>	1790
OPĆINSKA IZBORNA POVJERENSTVA	428	2568	3414 <sup>12</sup>	5982
UKUPNO	567	3402	4518	7920

<sup>10</sup> U prošireni sastav izbornog povjerenstva XII. izborne jedinice imenovana su dva člana na prijedlog oporbene političke stranke SDSS-a.

<sup>11</sup> Prošireni sastavi gradskih izbornih povjerenstava Grada Valpova i Grada Donjeg Miholjca (IV. izborna jedinica) imali su po sedam članova.

<sup>12</sup> Prošireni sastavi općinskih izbornih povjerenstava općina: Gornja Rijeka, Sveti Ivan Žabno (II. izborna jedinica), Voćin (IV. izborna jedinica), Matulji, Vrbnik (VIII. izborna jedinica), Blato, Bol, Milna, Nerežišća, Sućuraj (X. izborna jedinica) imali su po sedam članova.



Problemi koji su se javljali vezano uz imenovanje i rad izbornih povjerenstava su sljedeći:

### *1. Utvrđivanje stranačkog sastava Hrvatskog sabora*

Odlukom Hrvatskoga sabora od 20. lipnja 2016., koja je stupila na snagu 15. srpnja 2016. raspušten je VIII. saziv Hrvatskoga sabora.

Radi pripreme provedbe izbora Državno izborno povjerenstvo zatražilo je 28. lipnja 2016. od Tajništva Hrvatskoga sabora (dalje: Tajništvo) podatke o stranačkom sastavu Hrvatskoga sabora na dan njegova raspuštanja. U dopisima Tajništva od 18. i 21. srpnja 2016., uz podatke o većinskim i oporbenim političkim strankama VIII. saziva Hrvatskoga sabora, posebno je istaknuto da politička stranka Promijenimo Hrvatsku, koja je osnovana netom prije stupanja na snagu Odluke o raspuštanju Hrvatskoga sabora, nije dostavila očitovanje o tome pripada li grupaciji većinskih ili oporbenih političkih stranaka u Hrvatskome saboru, iz kojeg razloga Tajništvo nije moglo procijeniti kojoj od navedenih grupacija ista pripada kao niti točan broj zastupnika u Hrvatskome saboru.

Državno izborno povjerenstvo zatražilo je 25. srpnja 2016. očitovanje od političke stranke Pokrenimo Hrvatsku o tome kojoj grupaciji pripada i koliko ima zastupnika u Hrvatskome saboru. Očitovanje, u kojem je navedeno da ista pripada oporbenim političkim strankama, dostavljeno je Državnom izbornom povjerenstvu 2. kolovoza 2016., te je isto 9. kolovoza 2016. proslijeđeno Tajništvu. Konačne podatke o vladajućim i oporbenim političkim strankama VIII. saziva Hrvatskoga sabora, Tajništvo je dostavilo Državnom izbornom povjerenstvu 10. kolovoza 2016.

Dakle, zbog neodlučnosti jedne političke stranke o tome kojoj grupaciji u Hrvatskome saboru pripada, na konačne podatke o stranačkom sastavu Hrvatskoga sabora, kao osnovi za određivanje predstavnika političkih stranaka u proširenim sastavima izbornih povjerenstava (dalje: prošireni sastavi) bilo je potrebno čekati 24 dana (računajući od dana stupanja na snagu Odluke o raspuštanju Hrvatskoga sabora), što se kasnije negativno odrazilo i na postizavanje dogovora o određivanju predstavnika oporbenih političkih stranaka u proširene sastave.

### *2. Postizanje dogovora o predstavnicima većinskih (vladajućih), odnosno oporbenih političkih stranaka u proširenim sastavima*

Većinske političke stranke zaključile su 10. kolovoza 2016. Sporazum o raspodjeli mjesta u proširenom sastavu izbornih povjerenstava, koji je primijenjen prilikom određivanja proširenih sastava.

Kao što je već navedeno, problemi vezani uz postizanje dogovora o predstavnicima oporbenih političkih stranaka u proširenim sastavima nastali su kao izravna posljedica nepravovremenog izjašnjavanja jedne političke stranke o svom statusu u Hrvatskome saboru. Naime, 11 političkih stranaka, koje su se prethodno očitovale da pripadaju grupaciji oporbenih političkih stranaka u Hrvatskome saboru, potpisale su 3. kolovoza 2016. Sporazum o predstavnicima oporbenih političkih stranaka u proširenim sastavima izbornih povjerenstava izbornih jedinica, općina i gradova te članovima biračkih odbora i njihovima zamjenicima. Navedenim Sporazumom nije bila uključena politička stranka Promijenimo Hrvatsku koja je naknadno dostavila očitovanje da pripada grupaciji oporbenih političkih stranaka (nakon što su započeti razgovor između oporbenih političkih stranaka o zastupljenosti u proširenim sastavima). Nakon dodatnih konzultacija i pregovora, 11. kolovoza 2016. sklopljen je Aneks Sporazuma od 3. kolovoza 2016. predstavnicima oporbenih političkih stranaka u proširenim sastavima izbornih povjerenstava izbornih

jedinica, općina i gradova te članovima biračkih odbora i njihovima zamjenicima u koji je bila uključena i politička stranka Promijenimo Hrvatsku.

Nakon što je navedeni Sporazum postignut, problemi su se pojavili i prilikom određivanja predstavnika oporbenih političkih stranaka u proširene sastave gradskih i općinskih izbornih povjerenstva gdje pojedine političke stranke (ponajprije politička stranka Živi zid) nisu bile suglasne s postignutim Sporazumom o njihovoj zastupljenosti (tzv. kvotama) u proširenim sastavima pojedinih gradskih i općinskih izbornih povjerenstava te su tražili poništenje Sporazuma i određivanje predstavnika političkih stranaka u proširene sastave tih povjerenstava kockom.

Nadalje, i samo dostavljanje prijedloga političkih stranaka o svojim predstavnicima u proširenim sastavima Državnom izbornom povjerenstvu i izbornim povjerenstvima izbornih jedinica nije prošlo bez poteškoća. Naime, unatoč pravovremenoj obavijesti vezanoj uz rokove za dostavu prijedloga za određivanje predstavnika u proširene sastave koju je Državno izborno povjerenstvo uputilo svim političkim strankama koje participiraju u Hrvatskom saboru, dojam je da su navedenu obavijest političke stranke zanemarile ili s istom nisu upoznale svoje članove, budući da se najveći broj upita političkih stranaka upravo odnosio na to kome i u kojem roku trebaju dostaviti svoje prijedloge, što sve trebaju priložiti uz prijedloge, kome se predloženi članovi trebaju javiti, kada imaju sastanke i dr. Prijedlozi političkih stranaka uglavnom su dostavljani elektroničkim putem koji u velikoj većini slučajeva nisu bili potpisani ili nisu bili potpisani od strane ovlaštenih osoba niti je uz iste bila priložena potrebna punomoć tako da je bilo teško utvrditi jesu li osobe koje dostavljaju prijedloge uopće ovlaštene za poduzimanje navedenih radnji.

### *3. Needuciranost članova proširenih sastava i primjedbe stalnog sastava izbornih povjerenstava na „funkciju“ i rad proširenog sastava*

Needuciranost članova proširenih sastava jedan je od problema koji je redovito prisutan na svim izborima. Nerijetko se događa da određeni članovi proširenih sastava jednostavno nisu upoznati sa svojim pravima i dužnostima. Upravo je to jedna od glavnih zamjerki članova stalnih sastava koji često u svojim primjedbama ističu da članovi proširenih sastava ne žele sudjelovati u radu izbornog povjerenstva, da se ne pojavljuju na sjednicama, da ne znaju izborni postupak, da više „smetaju“ nego pomažu, te da unatoč svemu, pa i svom „neradu“, dobiju odgovarajuću naknadu.

Za istaknuti je da su zabilježene i primjedbe od strane članova proširenih sastava (zajedničke primjedbe predstavnika vladajućih i oporbenih političkih stranaka) na rad članova stalnog sastava u kojima se uglavnom ističe da im stalni sastav onemogućava sudjelovanje u radu, odnosno u donošenju odluka iz nadležnosti povjerenstava i sl.

## **6.1. Važnije preporuke za poboljšanje sustava**

1. Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor propisati da ona politička stranka koja u propisanom roku ne dostavi nadležnom tijelu (potrebno definirati koje je to tijelo, npr. Hrvatskom saboru) očitovanje o tome kojoj grupaciji pripada, vladajućoj ili oporbenoj, gubi pravo predlagati svoje članove u proširene sastave izbornih povjerenstava.<sup>13</sup>

---

<sup>13</sup> U praksi često spominjani kriterij po kojem bi se političke stranke koje podrže npr. proračun kao najvažniji financijski akt države, odmah svrstavale u većinske/vladajuće političke stranke nije prihvatljiv, jer nema razloga zbog čega bi način glasovanja o nekim prijedlozima zakona, u konkretnom slučaju o proračunu, bio kriterij za određivanje pripada li neka politička stranka vladajućima ili oporbi. Dakle, i nadalje bi se trebao zadržati kriterij po kojemu svaka politička stranka sama odlučuje pripada li većinskoj ili oporbenoj grupaciji (isto se odnosi i na

2. Uzimajući u obzir da svako izborno povjerenstvo, u skladu sa Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor ima ukupno 14 članova (6 članova stalnog sastava i 8 članova proširenog), trebala bi se razmotriti mogućnost o smanjenju broja članova izbornih povjerenstava, prvenstveno u odnosu na broj članova u proširenim sastavima.

Sastav izbornih povjerenstava na različitim vrstama izbora prikazan je u tablici:

<b>VRSTE IZBORA</b>	<b>UKUPNO ČLANOVA U IZBORNOM POVJERENSTVU</b>	<b>STALNI SASTAV</b>	<b>PROŠIRENI SASTAV</b>
PREDSJEDNIČKI	6	-	-
PARLAMENTARNI	14	6	8
IZBORI ZA ČLANOVE U EU PARLAMENT IZ RH	6	-	-
LOKALNI	12	6	6

3. Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor propisati istovremeno imenovanja stalnih i proširenih sastava izbornih povjerenstava.<sup>14</sup>
4. Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor propisati koji stranački sastav Hrvatskog sabora je relevantan za određivanje proširenog sastava izbornih povjerenstava - je li to stranački sastav u trenutku konstituiranja Hrvatskog sabora ili stranački sastav u trenutku raspuštanja Hrvatskoga sabora.
5. Posebnu pažnju posvetiti edukaciji izbornih tijela na svim razinama.

---

predstavnička tijela na lokalnim razinama), te ako se o svom statusu ne očituje u propisanom roku, tada gubi pravo participirati u izbornim tijelima.

<sup>14</sup> Kao jedan od mogućih uzroka slabe educiranosti članova proširenih sastava te u određenim slučajevima lošije suradnje između stalnih i proširenih sastava može biti i kasnije imenovanje, a samim tim i kasnije uključivanje u rad članova proširenih sastava u izborna povjerenstva. Primjera radi, kako bi se pravovremeno poduzele sve pripremne radnje vezane uz provedbu izbora, Državno izborno povjerenstvo imenovalo je 8. srpnja 2016. stalne sastave izbornih povjerenstava izbornih jedinica, dakle i prije stupanja na snagu Odluke o raspisivanju prijevremenih izbora za zastupnike u Hrvatski sabor (Odluka je stupila na snagu 30. srpnja 2016.), dok su prošireni sastavi izbornih povjerenstava izbornih jedinica imenovani 16. kolovoza 2016., dakle u razmaku od 39 dana.

Ranije imenovanje proširenih sastava moglo bi pozitivno utjecati na bolju suradnju stalnih i proširenih sastava, kao i na bolju educiranost članova proširenih sastava budući da bi ranijim uključivanjem u izborni postupak isti imali više vremena za usvajanje znanja vezanih uz provedbu izbora i način rada izbornog povjerenstva.

## 7. BIRAČKI ODBORI

U skladu sa Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor, birački odbor čine predsjednik i četiri člana te zamjenici članova, s time da po dva člana i zamjenika određuje većinska politička stranka ili koalicija, a po dva člana i zamjenika oporbene političke stranke ili koalicije sukladno stranačkom sastavu trenutnog saziva Hrvatskog sabora.

Političke stranke dužne su odrediti članove pojedinih biračkih odbora i dostaviti njihova imena nadležnim izbornim povjerenstvima najkasnije 8 dana prije dana održavanja izbora, a ne odrede li ih u tako određenom roku, nadležna izborna povjerenstva će samostalno odrediti članove biračkih odbora. Rok za dostavu prijedloga članova i zamjenika članova biračkih odbora političkim strankama je isticao 2. rujna 2016. u 24,00 sata.

Predsjednik biračkog odbora i njegov zamjenik ne smiju biti članovi niti jedne političke stranke, te da po mogućnosti trebaju biti pravne struke.

Općinska i gradska izborna povjerenstva predlažu imenovanje biračkih odbora na području općine, odnosno grada, a imenuju ih izborna povjerenstva izbornih jedinica najkasnije pet dana prije dana održavanja izbora.

S obzirom na broj određenih biračkih mjesta, u provedbi izbora za zastupnike u Hrvatski sabor bilo je imenovano ukupno 6.832 biračkih odbora na području Republike Hrvatske te 115 biračkih odbora u diplomatsko-konzularnim predstavništvima Republike Hrvatske.

Ukupno je, dakle, bilo imenovano 6.947 biračkih odbora.

Problemi koji su se javljali vezano uz imenovanje i rad biračkih odbora su sljedeći:

### 1. Utvrđivanje stranačkog sastava Hrvatskog sabora

Kao i kod imenovanja proširenog sastava izbornih povjerenstava izbornih jedinica, problem je bio u utvrđivanju stranačkog sastava Hrvatskog sabora. Za detalje u svezi navedenog, vidjeti točku 5. ove Analize.

### 2. Postizanje dogovora o predstavnicima većinskih (vladajućih), odnosno oporbenih političkih stranaka u biračkim odborima

Većinske političke stranke zaključile su 19. kolovoza 2016. Sporazum o raspodjeli mjesta u biračkim odborima (dalje: Sporazum većinskih političkih stranaka), uvidom u koji je utvrđeno da ovlaštena osoba jedne od većinskih političkih stranaka nije potpisala Sporazum većinskih političkih stranaka. Pored navedenog, utvrđeno je da Sporazum većinskih političkih stranaka nije sadržavao raspored članova i zamjenika članova biračkih odbora iz pojedine političke stranke po konkretnim biračkim mjestima.

Državno izborna povjerenstvo je većinske političke stranke pozvalo na dostavljanje Sporazuma većinskih političkih stranaka koji bi bio potpisan od strane ovlaštenih osoba svih većinskih političkih stranaka dopisima od 22., 24. i 29. kolovoza 2016. Političke stranke su upozorene da će nadležna izborna povjerenstva, ako se ne dostavi Sporazum većinskih političkih stranaka sukladno danoj uputi, provesti ždrijebanje članova i zamjenika članova biračkih odbora te da se u provedbi ždrijebanja sukladno Zakonu o izborima zastupnika u Hrvatski sabor (za razliku od rješenja propisanog Zakonom o lokalnim izborima), ne mora poštivati razmjer zastupljenosti pojedine političke stranke u trenutku raspuštanja Hrvatskog sabora. O navedenom su obaviještene i nadležna izborna povjerenstva, te im je dostavljena odgovarajuća tehnička uputa vezano uz provedbu postupka ždrijebanja.

Sporazum o raspodjeli mjesta u biračkim odborima, potpisan od strane svih ovlaštenih osoba političkih stranaka i iz kojeg je proizlazio raspored članova i zamjenika

članova biračkih odbora iz pojedine političke stranke po konkretnim biračkim mjestima, većinske su političke stranke dostavile (tek) 30. kolovoza 2016.

S obzirom na navedeno, većinskim i oporbenim političkim strankama je produžen rok za predlaganje članova i zamjenika članova biračkih odbora sa 2. rujna 2016. do 24,00 sata, na 4. rujna 2016. do 24,00 sata.

Za detalje vezano uz zaključivanje Sporazuma o predstavnicima oporbenih političkih stranaka u proširenim sastavima izbornih povjerenstava izbornih jedinica, općina i gradova te članovima biračkih odbora i njihovim zamjenicima, vidjeti točku 5. ove Analize.

### *3. Korištenje aplikacije za unos članova i zamjenika članova biračkih odbora od strane političkih stranaka*

Na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor političkim je strankama omogućeno korištenje aplikacije za unos članova i zamjenika članova biračkih odbora (dalje: aplikacija).<sup>15</sup>

Kako bi se političkim strankama omogućilo korištenje aplikacije:

- političke stranke su trebale zaključiti sporazum iz kojih bi bio vidljiv raspored članova i zamjenika članova biračkih odbora iz pojedine političke stranke po konkretnim biračkim mjestima, potom su
- informatički koordinatori izbornih jedinica trebali unijeti raspored članova i zamjenika članova biračkih odbora u aplikaciju, nakon čega su se
- ovlaštenim osobama političkih stranaka dodijelile lozinke za unos podataka o članovima i zamjenicima članova biračkih odbora na točno određena (dogovorena sporazumom) biračka mjesta.

S obzirom na kašnjenje u postizanju sporazuma većinskih političkih stranaka, uslijed čega su većinske političke stranke započele s korištenjem aplikacije pred sam istek roka određenog za predlaganje članova i zamjenika članova biračkih odbora od strane političkih stranaka, bilo je određenih problema sa korištenjem aplikacije od strane većinskih političkih stranaka uzrokovanih kratkoćom tog roka.

Oporbene političke stranke su započele s korištenjem aplikacije neposredno nakon dostave Sporazuma o predstavnicima oporbenih političkih stranaka, a kako su isti dostavile znatno prije nego što je bio krajnji rok za predlaganje članova i zamjenika članova biračkih odbora od strane političkih stranaka, one nisu imale problema sa unosom podataka o članovima i zamjenicima članova biračkih odbora u aplikaciju i sam unos je protekao uredno.

## **7.1. Edukacija članova biračkih odbora**

Državno izborno povjerenstvo je, kao i na dosadašnjim izborima, dalo preporuku izbornim povjerenstvima izbornih jedinica te gradskim i općinskim izbornim povjerenstvima da se provede edukacija, kako izbornih povjerenstava, tako i biračkih odbora.

S ciljem provedbe edukacija, nadležnim izbornim povjerenstvima su dostavljeni materijali i upute za provedbu edukacija.

Državno izborno povjerenstvo je i u provedbi izbora za zastupnike u Hrvatski sabor 2016. pripremlilo e-learning edukaciju za biračke odbore koja je prvi puta primijenjena kao pilot projekt na izborima za predsjednika Republike Hrvatske 2014./2015. za ograničen, unaprijed određen, broj korisnika.

---

<sup>15</sup> Ista aplikacija korištena je i za unos podataka o predsjednicima i zamjenicima predsjednika biračkih odbora, a podatke u aplikaciju su, u pravilu, unosili informatički koordinatori izbornih jedinica ili županijski informatički koordinatori, na prijedlog općinskih i gradskih izbornih povjerenstava.

Na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor 2015. e-learning edukacija je objavljena na internetskim stranicama Državnog izbornog povjerenstva čime je postala dostupna svim zainteresiranim osobama, ne samo članovima biračkih odbora, već i članovima izbornih povjerenstava, promatračima te javnosti općenito. Broj korisnika e-learning edukacije, dakle, nije bio ograničen. I na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor 2016., e-learning edukacija je objavljena na internetskim stranicama Državnog izbornog povjerenstva i time bila dostupna svim zainteresiranim osobama.

E-learning edukacija je na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor 2016. objavljena znatno ranije nego što je to bio slučaj na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor 2015., što se odrazilo u broju korisnika e-learning edukacije.

Prikaz broja korisnika e-learning edukacije na različitim vrstama izbora dan je u sljedećoj tablici:

	<b>Izbori za predsjednika Republike Hrvatske 2014./2015.</b>	<b>Izbori za zastupnike u Hrvatski sabor 2015.</b>	<b>Izbori za zastupnike u Hrvatski sabor 2016.</b>
Broj korisničkih računa	450	1.430	4.355
Broj korisnika	270	1.211	4.355
Završen test	150	580	1.723
Završena anketa	97	126	425

Prednosti i nedostaci e-learning edukacije prikazani su u sljedećoj tablici:

<b>Prednosti e-learning edukacije</b>	<b>Nedostaci e-learning edukacije</b>
Veliki (neograničen) broj korisnika	Nemaju svi jednak pristup internetu
Jednostavan pristup	Nedovoljna informatička pismenost pojedinaca
Pristup omogućen tijekom dužeg vremenskog perioda	Korištenje e-learning edukacije nije zakonom ili obvezatnom uputom propisano kao obvezatno
Može se koristiti bilo kada korisnik želi i koliko god puta želi	
Kreiranje baze korisnika	
Omogućena jednostavna analiza podataka za svakog korisnika	

## **7.2. Važnije preporuke za poboljšanje sustava**

1. Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor potrebno je propisati prekluzivne rokove za predlaganje članova i zamjenika članova biračkih odbora i njihovog imenovanja, tako da od imenovanja biračkih odbora do dana izbora ostane duži vremenski rok od onog koji je po postojećem Zakonu, s ciljem efikasnije provedbe edukacija članova biračkih odbora.
2. Obvezatnom uputom ili tehničkom uputom Državnog izbornog povjerenstva propisati da se Državnom izbornom povjerenstvu (a ne nekom drugom izbornom

povjerenstvu ili informatičkom koordinatoru izborne jedinice) dostavljaju: Sporazum većinskih i oporbenih političkih stranaka; podaci o ovlaštenoj osobi političke stranke koja će unositi podatke o članovima i zamjenicima članova u informatički sustav te da tako dostavljene podatke (Sporazum i podatke o ovlaštenoj osobi), Državno izborno povjerenstvo proslijedi ovlaštenoj osobi radi unosa u informatički sustav.

3. Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor, pored preporuke stručne spreme za predsjednike i zamjenike predsjednika biračkih odbora, propisati i preporuku da za predsjednike i zamjenike predsjednika biračkih odbora budu imenovane osobe koje su prošle edukaciju propisanu od strane Državnog izbornog povjerenstva te ostvarile određene rezultate na testiranju u okviru takve edukacije.

## **8. BIRAČKA MJESTA**

Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor propisano je da birači koji imaju prebivalište u Republici Hrvatskoj glasuju na biračkim mjestima na području Republike Hrvatske određenima prema njihovom prebivalištu.

Birači koji imaju prebivalište u Republici Hrvatskoj, a na dan održavanja izbora zateknu se na službi u Oružanim snagama Republike Hrvatske, birači koji se na dan izbora nalaze u mirovnim operacijama i misijama, birači koji se kao članovi posade pomorskih i riječnih brodova pod hrvatskom zastavom zateknu izvan njezinih granica, na plutajućim objektima u unutrašnjim morskim vodama i teritorijalnom moru Republike Hrvatske, birači koji su smješteni u ustanovama socijalne skrbi te birači lišeni slobode, glasuju na posebnim biračkim mjestima određenima u skladu s odredbama Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor.

Birači koji imaju prebivalište u Republici Hrvatskoj, a na dan izbora zateknu se izvan granica Republike Hrvatske glasuju u sjedištima diplomatsko-konzularnih predstavništava Republike Hrvatske za zastupnike izborne jedinice prema svom prebivalištu na području Republike Hrvatske, uz prethodnu registraciju ili potvrdu za glasovanje izvan mjesta prebivališta.

Birači koji nemaju prebivalište u Republici Hrvatskoj glasuju ili u inozemstvu, u diplomatsko-konzularnim predstavništvima, ili u Republici Hrvatskoj, na posebnim za to određenim mjestima, uz prethodno obavljenu aktivnu registraciju.

U skladu s člankom 70. Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor, najkasnije deset dana prije dana održavanja izbora, Državno izborno povjerenstvo za biračka mjesta izvan Republike Hrvatske, a izborna povjerenstva izbornih jedinica za područje Republike Hrvatske objavljuju koja su biračka mjesta određena s naznakom koji će birači glasovati na pojedinom biračkom mjestu.



Broj biračkih mjesta prikazan je u tablici u nastavku:

<b>BROJ BIRAČKIH MJESTA</b>			
	<b>Redovna biračka mjesta</b>	<b>Posebna biračka mjesta</b>	<b>Broj biračkih mjesta</b>
I. IZBORNA JEDINICA	327	21	348
II. IZBORNA JEDINICA	931	20	951
III. IZBORNA JEDINICA	780	26	806
IV. IZBORNA JEDINICA	626	16	642
V. IZBORNA JEDINICA	695	18	713
VI. IZBORNA JEDINICA	581	21	602
VII. IZBORNA JEDINICA	713	19	732
VIII. IZBORNA JEDINICA	517	38	555
IX. IZBORNA JEDINICA	756	40	796
X. IZBORNA JEDINICA	648	38	686
XI. IZBORNA JEDINICA <sup>16</sup>	116		
XII. IZBORNA JEDINICA <sup>17</sup>			
<b>Ukupno izborne jedinice I. - XII.</b>	<b>6690</b>	<b>257</b>	<b>6831</b>
			115
POSEBNA BIRAČKA MJESTA ZA PRIVREMENO UPISANE			105
POSEBNA BIRAČKA MJESTA Za birače lišene slobode <sup>18</sup>			21
Za birače na službi u oružanim snagama RH			2
Za birače članove posada brodova			31
Za birače u ustanovama socijalne skrbi			98
<b>UKUPNO biračkih mjesta</b>	<b>6690</b>	<b>257</b>	<b>6947</b>

<sup>16</sup> Na 51 redovnom i 1 posebnom biračkom mjestu u Republici Hrvatskoj glasovali su aktivno registrirani birači koji imaju prebivalište u inozemstvu, a na dan izbora su se zatekli u Republici Hrvatskoj. Na 113 biračkih mjesta u inozemstvu birači su glasovali za liste XI. izborne jedinice, a na dva biračka mjesta u Mostaru i Sarajevu samo za liste I.-X. izborne jedinice.

<sup>17</sup> Birači XII. izborne jedinice mogli su glasovati na svim biračkim mjestima u Republici Hrvatskoj.

<sup>18</sup> Na 7 posebnih biračkih mjesta za osobe lišene slobode glasovali su aktivno registrirani birači koji imaju prebivalište u inozemstvu, a lišeni su slobode.

Problemi koji su se javljali vezano uz određivanje biračkih mjesta su sljedeći:

#### 1. Uređenje biračkih mjesta

Zaprimljeno je nekoliko poziva građana koji su izražavali nezadovoljstvo vezano uz uređenje biračkih mjesta. Prigovori su se odnosili na promidžbeni materijal, koji na nekim biračkim mjestima na dan održavanja izbora nije bio uklonjen sa samog mjesta i/ili iz njegove neposredne blizine, zatim na to da nije bilo kemijske olovke na svakom mjestu na kojem su birači glasovali, pa su biračima bile ponuđene obične olovke, na neadekvatno ponašanje članova biračkog odbora koji je na jednom biračkom mjestu popisivao serijske brojeve glasačkih listića te time povrijedio tajnost glasovanja i na činjenicu da se na pojedinim biračkim mjestima nije poštivalo načelo tajnosti glasovanja.

Sve primjedbe su rješavane tako da su kontaktirana nadležna izborna povjerenstva s uputom da provjere navode iz primjedbi i da, ukoliko utvrde nepravilnosti, iste isprave.

#### 2. Biračka mjesta nisu prilagođena odnosno uređena za glasovanje osoba s invaliditetom

Sve primjedbe su rješavane tako da je nadležnim izbornim povjerenstvima dana uputa da, ukoliko biračko mjesto nije pristupačno osobama s invaliditetom, birački odbor postupi sukladno Obvezatnoj uputi Z VII O načinu glasovanja birača s tjelesnom manom, slijepih i slabovidnih birača, nepismenih birača te birača koji nisu u mogućnosti pristupiti na biračko mjesto.

### 8.1. Posebna biračka mjesta u smislu čl. 71. Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor

Ukupan broj posebnih biračkih mjesta sukladno čl. 71. Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor je u odnosu na 2015. godinu povećan je sa 148 na 152 posebna biračka mjesta.

Povećanje broja posebnih biračkih mjesta sukladno čl. 71. Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor prikazano je u tablici u nastavku.

Posebna biračka mjesta	Izbori za zastupnike u Hrvatski sabor 2015.	Izbori za zastupnike u Hrvatski sabor 2016.
Za birače lišene slobode	21	21
Za birače na službi u oružanim snagama RH	3	2
Za birače članove posada brodova	28	31
Za birače u ustanovama socijalne skrbi	96	98
Ukupno	148	152

Vezano uz određivanje posebnih biračkih mjesta u smislu članka 71. Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor, nije bilo problema, nadležni ministri su biračka mjesta odredila u skladu sa Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor, rješenje o određivanju biračkih mjesta dostavili Državnom izbornom povjerenstvu koje ih je prosljedilo izbornim povjerenstvima izbornih jedinica i objavilo na svojim internetskim stranicama.

## 8.2. Posebna biračka mjesta za privremeno upisane birače

Birači s prebivalištem u Republici Hrvatskoj, koji su očekivali ili su bili sigurni da se na dan izbora za zastupnike u Hrvatski sabor neće nalaziti u mjestu svog prebivališta, mogli su podnijeti:

- zahtjev za privremeni opis<sup>19</sup>
- zahtjev za prethodnu registraciju<sup>20</sup>
- zahtjev za izdavanje potvrde za glasovanje izvan mjesta prebivališta (tzv. "žuta potvrda")<sup>21</sup>.

Navedene zahtjeve birači su mogli podnijeti najkasnije do srijede, 31. kolovoza 2016. Ako birač nije podnio odgovarajući zahtjev, mogao je glasovati samo na biračkom mjestu prema mjestu svog prebivališta.

Slijedom navedenog, biračima koji su glasovali izvan mjesta prebivališta i to na području izvan njihove izborne jedinice u kojoj imaju prijavljeno prebivalište, omogućeno je glasovanje na posebnim biračkim mjestima, koja su ovisno o broju takvih birača na pojedinom području odredila nadležna izborna povjerenstva izbornih jedinica.

Državno izborna povjerenstvo je već po raspisivanju izbora za zastupnike u Hrvatski sabor dalo uputu izbornim povjerenstvima izbornih jedinica da se posebna biračka mjesta za privremeno upisane birače odrede ne čekajući posljednji dan zakonom propisanog roka za objavu podataka o biračkim mjestima (deset dana prije dana održavanja izbora) te je podatke o posebnim biračkim mjestima objavilo na svojim internetskim stranicama i dostavilo Ministarstvu uprave. Kako je Ministarstvo uprave podatke o posebnim biračkim mjestima za privremeno upisane birače prosljedilo nadležnim uredima državne uprave, oni su birače, već prilikom podnošenja zahtjeva, obavještavali o posebnim biračkim mjestima, tako da su birači već u tom trenutku mogli znati gdje će na dan izbora moći glasovati, a što je u znatnoj mjeri smanjilo nezadovoljstvo birača na dan izbora.

Izborna povjerenstva izbornih jedinica odredila su posebna biračka mjesta za privremeno upisane birače u istom broju u kojem su bila određena na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor 2015. s time da se taj broj neznatno povećao po zaključenju registra birača kada se utvrdilo da bi na određenom području trebalo odrediti više posebnih biračkih mjesta od onih koja su prvotno određena.

---

<sup>19</sup> Birači su se, dakle, mogli privremeno upisati u gradu ili općini gdje će se zateći na dan održavanja izbora za zastupnike u Hrvatski sabor. Na taj način glasovali su za izbornu jedinicu prema mjestu svog prebivališta odnosno nacionalnoj pripadnosti na posebnim biračkim mjestima za privremeno upisane birače. Iznimno, biraču se moglo na njegov zahtjev omogućiti privremeni opis u registar birača unutar istog grada ili općine, ako će se na dan izbora zastupnika u Hrvatski sabor zateći na području drugog naselja unutar istoga grada ili općine u kojoj ima prebivalište i radi se o istoj izornoj jedinici te će glasovati na redovitom biračkom mjestu. Zahtjev za privremeni opis birači su mogli podnijeti nadležnom uredu neovisno o mjestu upisa u registar birača.

<sup>20</sup> Ako će se na dan izbora nalaziti u inozemstvu, birači su mogli nadležnom uredu državne uprave u Republici Hrvatskoj ili diplomatsko-konzularnom predstavništvu Republike Hrvatske u inozemstvu, podnijeti zahtjev za prethodnu registraciju, na temelju koje su mogli glasovati na određenom biračkom mjestu u inozemstvu (u sjedištima diplomatsko-konzularnih predstavništva Republike Hrvatske) gdje će se nalaziti na dan izbora.

<sup>21</sup> Iznimno, birači su mogli u nadležnom uredu, u kojem su upisani u registar birača, zatražiti potvrdu za glasovanje izvan mjesta prebivališta s naznakom mjesta boravka u Republici Hrvatskoj odnosno države i diplomatsko-konzularnog predstavništva Republike Hrvatske na kojem će se zateći na dan izbora, a predočenjem koje su mogli glasovati, u pravilu, na biračkom mjestu naznačenom u potvrdi odnosno na bilo kojem redovitom biračkom mjestu unutar svoje izborne jedinice ili na bilo kojem posebnom biračkom mjestu izvan svoje izborne jedinice ili na biračkom mjestu određenom u bilo kojem diplomatsko-konzularnom predstavništvu Republike Hrvatske u inozemstvu.

Problemi koji su se javljali vezano uz posebna biračka mjesta za privremeno upisane birače su sljedeći:

*1. Uredi državne uprave nisu proveli pojedine pravovremeno zaprimljene zahtjeve za privremeni upis*

U provedbi izbora za zastupnike u Hrvatski sabor, bio je određen broj slučajeva u kojima uredi državne uprave nisu proveli pravovremeno zaprimljene zahtjeve za privremeni upis, iz tehničkih razloga (pad servera), pa je Državno izborno povjerenstvo na zamolbu birača interveniralo i telefonskim putem provjeravalo razloge zbog čega nisu izvršeni privremeni upisi onih zahtjeva koji su pristigli u roku. U jednom konkretnom slučaju Državno izborno povjerenstvo je u suradnji sa Uredom državne uprave Imotski pridonijelo pozitivnom rješavanju 5 zahtjeva za privremeni upis i 9 zahtjeva za promjenu mjesta aktivne registracije, koji su bili pravodobni ali nisu bili provedeni.

*2. Velika udaljenost pojedinih posebnih biračkih mjesta od mjesta na kojima su se birači zatekli na dan izbora*

Posebna biračka mjesta su u pojedinim slučajevima bila desetke kilometara udaljena od mjesta gdje su birači boravili te je s obzirom na znatne putne troškove i teškoće oko organiziranja prijevoza, a što je dovelo do negodovanja birača.

### **8.3. Važnije preporuke za poboljšanje sustava**

1. Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor bi trebalo propisati da se biračka mjesta određuju u kratkom vremenskom roku po raspisivanju izbora. U praksi je bilo dobro prihvaćeno da su posebna biračka mjesta za privremeno upisane birače određena odmah po raspisivanju izbora kako bi nadležni uredi državne uprave mogli odmah prilikom privremenog upisa ili izdavanja potvrda za glasovanje izvan mjesta prebivališta obavijestiti birače gdje se posebna biračka mjesta za privremeno upisane birače nalaze.
2. Pravovremeno obavještanje i edukacija birača (javna događanja, rasprave, priopćenja, održavanje radionica), o biračkim mjestima i načinu ostvarenja biračkog prava, posebno s obzirom na različitost izbora i različite mogućnosti glasovanja u izbornim jedinicama, uz naglasak na interakciji s medijima i boljoj praksi medijskog praćenja izbornog procesa.
3. E-izvadak iz popisa birača na biračkom mjestu koji bi omogućio glasovanje birača na bilo kojem biračkom mjestu unutar svoje izborne jedinice, odnosno na bilo kojem posebnom biračkom mjestu izvan svoje izborne jedinice, bez provođenja bilo kakvog prethodnog postupka (privremenog upisa, izdavanja potvrde za glasovanje izvan mjesta prebivališta).

## 9. GLASOVANJE BIRAČA IZVAN BIRAČKOG MJESTA

Birač koji zbog teže bolesti, tjelesnog oštećenja ili nemoći nije u mogućnosti pristupiti na biračko mjesto, mogao je o tome obavijestiti nadležno izborno povjerenstvo najranije tri dana prije dana održavanja izbora ili birački odbor do 12:00 sati na dan održavanja izbora. Birački odbor je svakom biraču koji je pravovremeno obavijestio izborno povjerenstvo, odnosno na dan izbora do 12:00 sati birački odbor, dužan omogućiti glasovanje u mjestu gdje se birač nalazi. Predsjednik biračkog odbora treba odrediti najmanje dva člana biračkog odbora koji će posjetiti birača u mjestu u kojem se nalazi i omogućiti mu glasovanje. Ukoliko se birački odbor obavijesti nakon 12:00 sati, omogućit će se glasovanje ukoliko se glasovanje može provesti bez ometanja glasovanja drugih birača na biračkom mjestu. Također, biraču s invaliditetom koji dođe do biračkog mjesta, a na biračkom mjestu nije osigurana pristupačnost osobama s invaliditetom, omogućit će se glasovanje ispred biračkog mjesta.<sup>22</sup>

Vežano uz glasovanje u bolnicama, Državno izborno povjerenstvo je zauzelo shvaćanje da članovi biračkog odbora ne izlaze u bolnice kako bi birač mogao glasovati u bolnici, čak niti ukoliko je redovito biračko mjesto birača smještenog u bolnici u blizini bolnice, niti su u istima određena posebna biračka mjesta na kojima bi navedeni birači mogli glasovati.

Velik broj upita birača odnosio se upravo na glasovanje u bolnicama odnosno da je biračima koji su smješteni u bolnicama onemogućeno da ostvare svoje biračko pravo na dan izbora.

Određeni telefonski upiti odnosili su se i na izlazak članova biračkog odbora sa posebnog biračkog mjesta za privremeno upisane birače u mjesto trenutnog boravišta birača. Shvaćanje Državnog izbornog povjerenstva je bilo da birački odbor sa posebnog biračkog mjesta za privremeno upisane birače nema obvezu izlaziti biraču koji ne može pristupiti biračkom mjestu.

### 9.1. Važnije preporuke za poboljšanje sustava

1. Kako Zakon o izborima zastupnika u Hrvatski sabor ne sadrži odredbe o dopuštenosti glasovanja osoba smještenih u bolnicama u bolnici, niti ne spominje izlazak biračkog odbora sa posebnog biračkog mjesta na kojima glasuju privremeno upisani birači, potrebno je Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor propisati i glasovanje tih birača, kako ne bi dolazilo do nesuglasica na terenu i različitog postupanja od strane biračkih odbora.
2. Razmotriti mogućnost da se pri izlasku biračkog odbora sa biračkog mjesta kako bi se omogućilo glasovanje birača koji nije u mogućnosti pristupiti biračkom mjestu, osiguraju male mobilne glasačke kutije u koje bi birači ubacivali glasačke listiće koje, prema dosadašnjoj praksi, članovi biračkog odbora koji izlaze s biračkog mjesta, stavljaju u omotnicu koju zatvaraju i odnose na biračko mjesto na kojem se glasački listić vadi iz omotnice i ubacuje u glasačku kutiju na biračkom mjestu.

---

<sup>22</sup> Obvezatna uputa Državnog izbornog povjerenstva broj Z VII - O načinu glasovanja birača s tjelesnom manom, slijepih i slabovidnih birača, nepismenih birača te birača koji nisu u mogućnosti pristupiti na biračko mjesto.

## 10. PRIGOVORI U POSTUPKU KANDIDIRANJA I PRIGOVORI U POSTUPKU IZBORA

Na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor, Državno izborno povjerenstvo zaprimilo je ukupno 13 prigovora, od toga 4 prigovora zbog nepravilnosti u postupku kandidiranja, te 9 prigovora zbog nepravilnosti u postupku izbora.

Svi izjavljeni prigovori vezani uz nepravilnosti u postupku kandidiranja odnosili su se na akademske i stručne nazive koji su bili ili nisu bili naznačeni uz imena kandidata na objavljenim pravovaljanim kandidacijskim listama i kandidaturama.

Prigovori izjavljeni zbog nepravilnosti u postupku izbora odnosili su se na onemogućavanje promatrača da promatra cjelokupni izborni postupak, nagovaranje birača da se u registru birača upišu kao pripadnici određene nacionalne manjine, kupovinu glasova za određenog kandidata, naziv liste naznačen na glasačkom listiću, rezultate glasovanja prvenstveno vezano uz utvrđivanje preferencijalnih glasova i sl.

Odluke Državnog izbornog povjerenstva i Ustavnog suda Republike Hrvatske vezane uz podnesene progovore naznačene su u tablici:

PRIGOVORI ZBOG NEPRAVILNOSTI U POSTUPKU	UKUPNO ZAPRIMLJENIH PRIGOVORA	RJEŠENJA DRŽAVNOG IZBORNOG POVJERENSTVA			UKUPNO IZJAVLJENIH ŽALBI PROTIV RJEŠENJA DIP-ANA	ODLUKE USTAVNOG SUDA RH		
		PRIGOVOR OSNOVAN	PRIGOVOR ODBAČEN	PRIGOVOR ODBIJEN		ŽALBA OSNOVANA	ŽALBA ODBAČENA	ŽALBA ODBLJENA
KANDIDIRANJA	4	0	2	2	1	0	0	1
IZBORA	9	0	2	7	4	0	0	4
UKUPNO	13	0	4	9	5	0	0	5

### 10.1. Važnije preporuke za poboljšanje sustava

- Podatak o akademskim i stručnim nazivima bio glavni razlog podnošenja prigovora vezanih uz kandidaturu. Stoga je potrebno urediti način navođenja titula uz imena kandidata i to koje se titule mogu navesti i u kojem roku ili razmotriti mogućnost da se iste više ne navode uz imena i prezimena kandidata na prijedlozima lista i kandidatura iz razloga što se **ne radi** o obvezatnom podatku koji je propisanom zakonom, već tek o mogućnosti koja je predviđena obvezatnom uputom Državnog izbornog povjerenstva.
- Uzimajući u obzir da je na proteklim izborima bilo poteškoća vezanih uz dostavu rješenja o prigovorima, i to u slučajevima kada su prigovori dostavljeni Državnom izbornom povjerenstvu poštom, potrebno je razmotriti mogućnost izmjene rokova i propisati način dostave prigovora i njihove otpreme. Kao jedno do rješenja je izmjena Zakona o izborima zastupnika u Hrvatski sabor na način da se propiše da prigovori, bez obzira na koji se način dostavljaju Državnom izbornom povjerenstvu (osobno, poštom, elektroničkom poštom) moraju **prispijeti** Državnom izbornom povjerenstvu u roku od 48 sati računajući od dana kada je izvršena radnja na koju je stavljen prigovor. Predlaže se Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor propisati i način dostave rješenja povodom prigovora podноситelju prigovora i to tako da se rješenja dostavljaju elektroničkom poštom i objavom na internetskim stranicama Državnog izbornog povjerenstva. Navedenim rješenjem ubrzao bi se cjelokupni postupak, spriječilo odgađanje objave konačnih rezultata izbora.

## 11. PROMATRAČI

Pravo promatranja na izborima zastupnika u Hrvatski sabor 2016. imali su, u skladu sa Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor i Obvezatnom uputom Z V O pravima i dužnostima promatrača političkih stranaka, promatrača birača, promatrača nevladinih udruga i stranih promatrača (dalje: Obvezatna uputa), promatrači političkih stranaka registriranih u Republici Hrvatskoj koje su predložile kandidacijsku listu, odnosno kandidata (promatrači političkih stranaka), promatrači birača koji su predložili neovisnu listu, odnosno kandidata (promatrači birača), promatrači nevladinih udruga registriranih u Republici Hrvatskoj kao udruga koja djeluje na području neovisnog promatranja izbornih postupaka, odnosno promicanja ljudskih i građanskih prava (promatrači nevladinih udruga) i promatrači međunarodnih organizacija koje djeluju u Republici Hrvatskoj, kao i promatrači diplomatsko-konzularnih predstavništava u Republici Hrvatskoj, međunarodnih udruženja izbornih tijela te promatrači izbornih tijela iz drugih država (strani promatrači).

Zahtjevi za promatranje izbora i popis promatrača dostavljaju se nadležnom izbornom povjerenstvu izborne jedinice na čijem se području namjeravaju promatrati izbori.

Ukupan broj promatrača na izborima zastupnika u Hrvatski sabor 2015. bio je 13.394 dok je na izborima zastupnika u Hrvatski sabor 2016. bio 11.770 odnosno 1.624 promatrača manje.

Prikaz ukupnog broja promatrača na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor, dan je u tablici u nastavku.

BROJ PROMATRAČA PO PREDLAGATELJU		
PREDLAGATELJ	Vrsta	Broj promatrača
"BANDIĆ MILAN 365 - STRANKA RADA I SOLIDARNOSTI" - "STRANKA RADA I SOLIDARNOSTI"	Stranka	577
DEMOKRATSKA ZAJEDNICA MAĐARA HRVATSKE	Nevladina udruga	200
DEMOKRATSKI SAVEZ SRBA - DSS	Stranka	17
GONG	Nevladina udruga	12
HRVATSKA DEMOKRATSKA ZAJEDNICA - HDZ	Stranka	7.915
HRVATSKA NARODNA STRANKA - LIBERALNI DEMOKRATI - HNS	Stranka	770
HRVATSKA SELJAČKA STRANKA - HSS	Stranka	64
HRVATSKA STRANKA PRAVA DR. ANTE STARČEVIĆ - HSP AS	Stranka	63
HRVATSKA STRANKA UMIROVLJENIKA - HSU	Stranka	4
HRVATSKI DEMOKRATSKI SAVEZ SLAVONIJE I BARANJE - HDSSB	Stranka	548
IDRIS SULEJMANI - KANDIDAT GRUPE BIRAČA	Nezavisna lista	2
ISTARSKI DEMOKRATSKI SABOR - IDS	Stranka	19
MOST NEZAVISNIH LISTA - MOST	Stranka	106
NARODNA STRANKA - REFORMISTI - REFORMISTI	Stranka	143
NATAŠA AVDAGIĆ - KANDIDAT GRUPE BIRAČA	Nezavisna lista	10
NEZAVISNA LISTA STIPE PETRINA - NLSP	Stranka	2
ODRŽIVI RAZVOJ HRVATSKE - ORaH	Stranka	6
ROMSKO NACIONALNO VIJEĆE	Nevladina udruga	15
SAMOSTALNA DEMOKRATSKA SRPSKA STRANKA - SDSS	Stranka	157
SAVEZ MAĐARSKIH UDRUGA - SMU - MAGYAR EGYESÜLETEK SZÖVETSÉGE - MESz	Udruga	193
SAVEZ ROMA U REPUBLICI HRVATSKOJ "KALI SARA" - SRRH "KALI SARA"	Udruga	49
SLOBODNA HRVATSKA - SH	Stranka	48
SOCIJALDEMOKRATSKA PARTIJA HRVATSKE - SDP	Stranka	478
STRANKA HRVATSKI VIDIK - SHV	Stranka	2
TRANSPARENCY INTERNATIONAL HRVATSKA	Nevladina udruga	6
UDRUGA U IME OBITELJI	Nevladina udruga	347
UDRUGA ZA PROMICANJE KVALITETE ŽIVLJENJA I RAZVOJ VIR BEZ PODJELA	Nevladina udruga	4
ŽIVI ZID	Stranka	13
<b>UKUPNO</b>		<b>11.770</b>

### 11.1. Aplikacija za unos promatrača - registar promatrača

Na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor, u slučaju prijavljivanja više od 20 promatrača po izbornoj jedinici, omogućeno je predlagateljima podnošenje zahtjeva za promatranje izbora nadležnom izbornom povjerenstvu i sastavljanje popisa promatrača putem aplikacije. Predlagatelji su zatražili od Državnog izbornog povjerenstva korisnička imena i lozinke za osobe koje su po izbornim jedinicama unosile popise promatrača. Zahtjev za korisničkim imenom i lozinkom sadržavao je ime i prezime osobe ovlaštene za unos promatrača u aplikaciju po izbornoj jedinici, OIB te adresu elektroničke pošte na koju će im se dostaviti korisničko ime i lozinka. Rok za traženje korisničkih imena i lozinki je u odnosu na izbore za zastupnike u Hrvatski sabor 2015. skraćen, odnosno mogao se podnijeti sedam dana prije dana održavanja izbora. Na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor 2015. rok je bio pet dana prije dana održavanja izbora odnosno na isti dan do kojeg su bili dužni dostaviti zahtjeve za promatranje izbora i popis promatrača nadležnim izbornim povjerenstvima na čijem području su namjeravali promatrati izbore. Navedeni rok je skraćen budući da su neki



predlagatelji zadnji dan podnosili zahtjev za korisničkim imenima i lozinkama te im se navedena korisnička imena i lozinke nisu mogla kreirati u kratkom vremenu, tj. zato što je rok za dostavu zahtjeva za promatranje izbora izbornim povjerenstvima izbornih jedinica i sam unos promatrača u aplikaciju bio isti dan.

Na izborima za zastupnike u Hrvatski sabor 2016. uvedeno je da se zahtjevi za promatranje izbora nisu trebali posebno podnositi nadležnim izbornim povjerenstvima nego je samim unosom promatrača u aplikaciju zahtjev bio dostupan informatičkim koordinatorima izbornih jedinica koje su oni trebali ispisati, kao i popis promatrača, protekom roka od pet dana prije dana održavanja izbora nakon čega su izborna povjerenstva izbornih jedinica trebala donijeti rješenja kojim se dozvoljava promatranje izbora. O novini je dostavljena uputa i izbornim povjerenstvima izbornih jedinica.

Vezano uz navedeno, problem je nastao zbog toga što izborna povjerenstva izbornih jedinica, usprkos od Državnog izbornog povjerenstva danoj uputi, nisu izdavala rješenja predlagateljima koji su koristili aplikaciju nego su naknadno tražila od njih da dostave i zahtjeve za promatranje izbora. Problem se pojavio i kod osoba koje su bile određene kao promatrači u Gradu Zagrebu koji je podijeljen na četiri izborne jedinice, pa se ta osoba vodila kao promatrač u četiri izborne jedinice, a ne u samo jednoj, iako je ona *de facto* izbore trebala promatrati u samo jednoj izornoj jedinici.

### **11.2. Promatranje rada Državnog izbornog povjerenstva Republike Hrvatske**

Predlagatelji su mogli promatrati i rad Državnog izbornog povjerenstva. Zahtjev za promatranjem rada Državnog izbornog povjerenstva, a samim time i trgovačkog društva APIS IT d.o.o., i popis promatrača, dostavljali su Državnom izbornom povjerenstvu, najkasnije pet dana prije dana održavanja izbora. Državno izborna povjerenstvo je izdalo rješenja kojima je odobrilo promatranje svog rada te im uručilo službene iskaznice.

Promatranje rada Državnog izbornog povjerenstva zatražili su:

"GONG"
Hrvatska demokratska zajednica-HDZ
Romsko nacionalno vijeće-RNV
Slobodna Hrvatska-SH
Udruga U ime obitelji

### **11.3. Promatrači u XI. izornoj jedinici**

Predlagatelji koji su željeli imati promatrače i na biračkim mjestima u XI. izornoj jedinici (inozemstvu), podnosili su zahtjeve za promatranjem izbora i popise promatrača Državnom izbornom povjerenstvu kao Izbornom povjerenstvu XI. izborne jedinice najkasnije pet dana prije dana održavanja izbora.

Državno izborno povjerenstvo izdalo je rješenja navedenim predlagateljima:

Željko Glasnović, osoba ovlaštena za zastupanje neovisne liste
Hrvatska demokratska zajednica-HDZ
Idris Sulejmani, kandidat grupe birača
Udruga U ime obitelji
"Bandić Milan 365-Stranka rada i solidarnosti"

Navedeni predlagatelji i nevladina udruga podnijeli su zahtjev i popis promatrača pet dana prije dana održavanja izbora odnosno u roku propisanim zakonom, osim političke stranke "Bandić Milan 365-Stranka rada i solidarnosti" koja je podnijela zahtjev za promatranje izbora i popis promatrača 8. rujna 2016. Državno izborno povjerenstvo donijelo je rješenje kojim se dozvoljava promatranje izbora na biračkim mjestima u inozemstvu navedenoj političkoj stranci. Navedena politička stranka 10. rujna 2016. dostavila je dopunu popisa promatrača te je doneseno Rješenje o izmjeni Rješenja o dozvoli promatranja izbora u inozemstvu.

#### 11.4. Strani promatrači

Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor i Obvezatnom uputom propisano je da promatrači međunarodnih organizacija koje djeluju u Republici Hrvatskoj, kao i promatrači diplomatsko-konzularnih predstavništava u Republici Hrvatskoj, međunarodnih udruženja izbornih tijela te promatrači izbornih tijela iz drugih država (strani promatrači), imaju pravo promatranja izbora zastupnika u Hrvatski sabor.

Izbore zastupnika u Hrvatski sabor 2016. promatralo je 27 stranih promatrača:

Centralna izborna komisija Gruzije	1
Nacionalna izborna komisija Republike Koreje	6
Državno izborno povjerenstvo Republike Makedonije	8
Sekretarijat izbornog panela za žalbe i predstavke Republike Kosova	9
Veleposlanstvo Islamske Republike Irana	3

Stranim promatračima Državno izborno povjerenstvo izdalo je i uručilo službene iskaznice koje su nosili vidljivo istaknute za cijelo vrijeme promatranja rada izbornih tijela.

Navedenim stranim promatračima stručna služba Državnog izbornog povjerenstva izradila je program po danima koje su proveli u Republici Hrvatskoj te ih pratila sukladno programu.

#### 11.5. Važnije preporuke za poboljšanje sustava

1. Omogućiti predlagateljima da u aplikaciji, nakon što dobiju korisnička imena i lozinke, upišu sve podatke - ime i prezime odgovorne osobe od strane predlagatelja ili nevladine udruge, elektroničku adresu, OIB, broj mobitela,

kako bi ih izborna povjerenstva izbornih jedinica mogla kontaktirati vezano uz dostavu rješenja kojim se dozvoljava promatranje izbora.

2. Propisati obrazac rješenja kojim se dozvoljava promatranje u koje bi se povlačili podaci iz aplikacije te bi ih se izlistavalo iz aplikacije, provjerilo, potpisalo od ovlaštene osobe u izbornom povjerenstvu izborne jedinice i dostavilo predlagatelju.
3. U tehničkoj uputi, koja se objavila na internetskoj stranici Državnog izbornog povjerenstva, ali koja bi se ubuduće trebala i dostaviti svim izbornim povjerenstvima izbornih jedinica, trebalo bi detaljnije razraditi korištenje aplikacije i njene mogućnosti kako bi se spriječili problemi na terenu.
4. Vezano uz promatrače u XI. izbornoj jedinici, kako bi se spriječile naknadne izmjene popisa promatrača i dan prije održavanja izbora, potrebno je poštivati rok propisan Zakonom o izborima zastupnika u Hrvatski sabor da se zahtjevi za promatranje izbora i popisi promatrača dostavljaju najkasnije pet dana prije dana održavanja izbora.

## **12. PREUZIMANJE IZBORNOG MATERIJALA NAKON PROVEDENIH IZBORA**

Preuzimanje izbornog materijala od izbornih povjerenstava izbornih jedinica odvijalo se tijekom dva radna dana, 12. i 13. rujna 2016. u prostorijama Hrvatskog sabora.

Državno izborno povjerenstvo je izradilo opsežnu uputu o načinu slaganja izbornog materijala od strane izbornih povjerenstava izbornih jedinica, Hodogram za zaprimanje izbornog materijala od izbornih povjerenstava izbornih jedinica te pripremlilo pomoćni materijal za preuzimanje izbornog materijala (omote i potvrde za preuzimanje izbornog materijala).

Stručna služba je pomoćni materijal pripremila i za Izborno povjerenstvo XII. izborne jedinice. Izborno povjerenstvo XII. izborne jedinice je izborni materijal XII. izborne jedinice zaprimalo u odvojenoj prostoriji od prostorije u kojoj se zaprimao izborni materijal I.-X. izborne jedinice. Izbornom povjerenstvu XII. izborne jedinice izborni materijal su pomogli zaprimati sudski savjetnici Vrhovnog suda Republike Hrvatske, ali i službenice Državnog izbornog povjerenstva.